

виховання учнів: монографія / за ред. д. пед. н., проф., дійсного члена НАПН України Н. Г. Ничкало. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2014. – 216 с.

3. Кучай Т. П. Осуществление экологического воспитания учеников – главная мировая проблема // Вектор науки Тольятинского Государственного университета. – 2010. – №2 (2). – С. 81–84.

4. Кучай О. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій / О. В. Кучай // Вісник Черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. Випуск № 34(247). – 2012. – С. 137–140.

5. Кочубей Т. Д., Якимчук Б. А., Демчук О. А. програми навчальних дисциплін для студентів I курсу напряму підготовки 0101 педагогічна освіта спеціальності 6.010100 початкове навчання. Соціальна педагогіка. Умань РВЦ «Софія». – 2006. – 144 с.

REFERENCES

1. Kuzminsky, A. I. (2005). *Pedagogika vishoi shkoli*. [Pedagogics of Higher School]. Teaching. Manual. K.: Knowledge.

2. Kuchai, T. P. (2014). *Pidgotovka maibutnix vshiteliv v universitetax Velikoi Britanii do ekologishnogo vixovanni ushniv*. [Preparation of future teachers in the universities of Great Britain for the environmental education of students: monograph]. / ed. d. ped. Mr. Prof., Full Member of the National Academy of Sciences of Ukraine N.G. Nichkalo. Cherkasy: ChNU named after Bogdan Khmelnytsky.

3. Kuchai, T. P. (2010). *Ekologisheskoe vospitanie ushenikov – glavnaya problema*. [Implementation of

environmental education of students - the main world problem]. The Vector of science of Togliatin State University. No. 2 (2).

4. Kuchai, O. (2012). *Osoblivosti pidgotovki vshiteliv poshatkovix klasiv zasobami multimedynix texnologiy*. [Features of the preparation of future teachers of elementary classes by multimedia technologies]. Bulletin of the Cherkasy University. Series: Pedagogical sciences. Issue No. 34 (247).

5. Kochubei, T. D., Yakymchuk B. A., Demchuk O. A. (2006). *Progravi navshalnih discipline*. [Programs of educational disciplines for students of the 1st course of the direction of training 0101 pedagogical education specialty 6.010100 elementary education. Social pedagogy]. Uman RVC «Sofia».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧИЧУК Антоніна Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Наккові інтереси: підготовка науково-педагогічних кадрів у США і Великій Британії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHYCHUK Antonina Petrivna – PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkassy.

Circle of scientific interests: training of the teaching staff in the USA and Great Britain.

Дата надходження рукопису 16. 11. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор О. С. Радул

УДК 37.02:[786.2.03(477)] (043)

ГУРАЛЬНИК Наталія Павлівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
e-mail: huralnyk@gmail.com
ORCID 0000-0003-2589-7398

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процеси мистецької освітньої стабілізації в Європейському просторі залежать від активної діяльності представників art-педагогіки, до яких відносяться діячі мистецької, зокрема музичної освіти. Серед них значну роль відіграють Польща та Україна. Взаємодія цих країн розпочалась давно, активно розвивалась

у минулих століттях, продовжує розвиватись і зараз, безпосередньо впливаючи на становлення і функціонування різних музичних шкіл, музично-освітніх систем професійної та загальної освіти.

В історичному контексті взаємодія Польщі та України в освітньому просторі проявлялась у діяльності окремих особистостей (наприклад, у фортепіанній

школі простежується прямий зв'язок між професійними школами Ф. Шопена та В. Барвінського); між загальноосвітніми музичними системами (наприклад, застосування в обох країнах освітніх систем Ж. Далькроза); сучасним обміном науково-дослідними досягненнями (з низки польських та українських музично-педагогічних напрацювань), які висвітлюються у друкованих працях, оприлюднюються в доповідях під час роботи науково-практичних конференцій тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характеризуючи відповідну історіографію, доцільно згадати декілька напрямів співдружних освітніх польсько-українських зв'язків. Серед них : розгляд різних проблем музично-педагогічної освіти європейських держав (Н. Гуральник, А. Растрігіна, І. Сташевська, О. Михайличенко, В. Черкасов, ін.) вивчення діяльності окремих видатних діячів наших культур, які мали безпосередній взаємовплив (Ж. Аністратенко-Хурсіна, К. Завалко, Н. Кашкадамова, І. Кривохижа, Г. Ніколаї, О. Рудницька, О. Хижна, ін.); розкриття конкретних освітньо-методичних систем видатних музикантів, зокрема піаністів, педагогів (Л. Кияновська, Н. Кашкадамова, Л. Мазепа, Т. Медвідь, Л. Проців, Л. Філоненко, ін.).

Розробці культурно-історичних, теоретичних та методичних проблем арт-освіти присвячені роботи багатьох дослідників, серед яких розглядалися й питання розвитку виконавської піаністичної школи (Р. Верхолаз, Ж. Дедусенко, Г. Курковський, Л. Лисенко, Л. Мазепа, Н. Руденко, М. Старкова, М. Степаненко та ін. Ми звертаємось до прикладу змісту фортепіанної освіти не випадково. Розкриття виконавської просвітницької діяльності її представників згадуються в контексті загальної системи арт-освіти, що впливало і на переосмислення в різні історичні періоди змісту самого фортепіанного навчання в системі музично-педагогічної освіти.

Міцним підґрунтям процесів розвитку, наприклад, фортепіанної школи в ХХ столітті став бурхливий її розвиток з кінця ХІХ століття, розгортання інтелектуального потенціалу її представників, який поряд з творчим, виконавським, педагогічним потенціалом музикантів сприяв започаткуванню музично-просвітницької традиції в Польщі та Україні. В різні історичні часи до цього процесу долучились багато піаністів: М. Альтані, С. Блуменфельд, О. Брайловський, Ф. Волинська, Ю. Ельснер,

І. Домбчевський, І. Лаврецька, М. Лесневич-Носова, З. Левицька, Є. Леціняк, М. Лисенко, Ю. Лопатинський, К. Маркевичева, К. Мікулі, В. Пухальський, М. Тутковський Г. Ходоровський, Ф. Шопен та інші [2; с. 123, 189].

Розкриваючи зміст систем загальної музичної освіти та виховання молоді, В. Черкасов, указує на тісний взаємозв'язок різних європейських культур у їх історичному розвитку, акцентуючи увагу на необхідності «узагальнення та переосмислення надбань та історичного досвіду становлення систем музичної освіти і розвитку музично-просвітницьких традицій» [9, с. 21].

Значний внесок у вивчення польської музично-педагогічної освіти та ознайомлення з її цінними надбаннями зроблено Г. Ніколаї. Автор указує, що завдяки глибокому вивченню «історичних передумов становлення і сучасного стану музично-педагогічної освіти в Польщі» [7, с. 7] ми маємо можливість «краще зрозуміти перспективи реформування цієї галузі вищої освіти в країнах Східної та Центральної Європи, в тому числі й України» [там само]. Схожість традицій музичної педагогіки в Польщі та Україні автор пояснює тим, що «протягом минулого тисячоліття українські і польські землі у різних конфігураціях часто-густо знаходились під юрисдикцією одного й того самого геополітичного утворення» [там само].

Мета статті полягає у винайденні схожих шляхів розвитку та взаємовпливу музичних шкіл Польщі та України, наприклад, фортепіанної, у діяльності їх фундаторів, яка особливо яскраво проявилася у фортепіанній школі В. Барвінського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Має сенс звернути увагу на одному загальному для всіх національних музичних шкіл, функціональному культуротворчому компоненті в структурі арт-освіти, який яскраво проявляється у просвітницькій концертній діяльності музикантів-педагогів. Аналіз історичних джерел дозволяє відновити деякі відомості з цього приводу. За словами В. Ільницького, - «музика потребує школи і науки, і она потребує, більш як поезія, обставин внішніх, відповідних, щоби розвинулася до величавості композицій Бетховенів, Гайдена, Моцартів, она потребує музикально-образованих слухачів, потребує образовано сил виконавчих...» [4, с. 73].

Коротко розкриваючи цей вид діяльності музикантів Польщі та України, згадаємо, що

вона охоплює такі різновиди: концертне виконавство (сольне, ансамблеве, у складі оркестрових або хорових колективів, камерно-виконавське); лекції-концерти (монографічні виступи з невеликими вербальними есе, характеристикою виконуваної музики або творчих особливостей композиторів, лекційна діяльність студентів музично-педагогічних освітніх закладів перед слухацькою аудиторією різного віку та вподобань); історичні демонстрації (зарідкий прояв концертно-виконавського потенціалу лідерів мистецько-музичних шкіл, які пропонували слухачам велику кількість творів); професійні конкурси (імені Ф. Шопена, В. Горовиця, ін., в яких презентується майстерне виконання музичних творів не лише в процесі конкурсних виступів, а й під час виступів перед слухачами різних країн після отримання нагород).

Нагадаємо, що мешканці європейських міст мали великий інтерес до інструментального музикування, співу. Багато талановитих музикантів грали самі і передавали свої уміння молоді (переважно з багатих сімей, де вважалося оволодіння грою на одному з музичних інструментів – часткою домашньої світи). Музика була їх найулюбленішим заняттям.

Відомим музикантом, наприклад, був Людвік Марек, «широко знаний концертант і композитор многих власних класичних творів, віртуоз фортепяну, друг Ліста і інших, великий знаток штуки фортепянової...» (з львівської газети «Діло», 1884 р.- Ч.74.). Відомо, що Л. Марек мав власну музичну школу, в якій могли отримувати музичну освіту польська та українська молодь (чого не було раніше в інших школах), найбільшу кількість учнів (більше 50 осіб) навчав він сам [2, с. 123].

Цікавим є розгляд функціонування школи Василя Олександровича Барвінського (1888-1963 рр.), однієї з багатьох українських фортепіанних шкіл, яка відноситься до Львівської фортепіанної школи (відповідне регіональне узагальнення спирається на історичну, географічну відповідність та характерні творчо-виконавські особливості її представників). Василь Барвінський поряд з Леопольдом Мюнцером (1901-1943 рр.) були лідерами Львівської фортепіанної школи на початку ХХ століття, які зберегли традиції своїх педагогів, відповідно: для В.Барвінського - В.Курц у Львові та Я.Гольфельд і В.Новак у Празі; а для Л.Мюнцера - Е.Ляевич у Львові та Е.Штойрман, Е.Зауер у Відні) і продовжили

їх у дещо синтезованому, трансформованому вигляді на теренах України.

Василь Барвінський увійшов у історію України та європейської культури як доктор музикознавства, видатний композитор, піаніст, педагог, діяльність якого активно досліджується і донині.

Джерелами його музичної освіти (мав ще юридичну, вивчав філософію) вважається: - музична освіта матері, Євгенії Максимівни, яка навчалась фортепіанної гри приватно у К. Мікулі; - навчання в музичній школі К. Мікулі (1895-1905 рр., вчився у М. Яшек-Солтесової, В. Квасницького, П. Бернацької); - продовження освіти: у 1905-1906 рр., де навчався у В. Курца (Львів), 1911 р. - клас фортепіано у Я. Гольфельда, 1914 р. - клас композиції у В. Новака (Прага) [2, с. 189].

На окремому прикладі ми можемо показати, як лідер однієї з визначних українських фортепіанних шкіл В. Барвінський є продовжувачем двох європейських шкіл, одна з яких сягає до Ф. Шопена через школу його найкращого учня Кароля Мікулі (друга – уособлює прогресивні ідеї музичної педагогіки через чеських піаністів В. Курца та Я. Гольфельда).

На В. Барвінського, як педагога, великою мірою вплинули методичні ідеї його педагогів. Було б наївно вважати, що щедро музично обдарований, інтелектуально-творчий музикант, яким був В. Барвінський, обмежився б у своїй педагогічній діяльності низкою засобів окремого педагога, навіть дуже поважного. Він акумулював все прогресивне, чого навчився сам, передаючи власний узагальнений досвід виконавця, свої методичні досягнення учням. Так, В. Барвінський успадкував та зберіг традиції своїх вчителів, основні їх педагогічні позиції: розвиток музичної виразності в єдності та взаємозв'язку з технічною досконалістю, яка спиралась на відчуття повної м'язової свободи виконавського апарату; він не відділяв художній розвиток від технічного, приділяв чільну увагу деталям у розумуванні музичного твору; продовжував традиції естетики наспівного видобування звуку, уважно ставився до метро-ритмічної пульсації.

Зауважимо, що власні погляди на методику фортепіанного навчання В. Барвінський втілював у практиці творчого опанування цим інструментом. Його методико-технологічна система містила низку надбань, які не суперечили традиційним поглядам, але мали творче оновлення. Так, відмітимо, що: 1) в групі художньо-технічних поглядів він віддавав

перевагу художньому розвитку учнів, зміщуючи акцент з технічних завдань на художнє їх виконання (навіть в конструктивних етюдах К. Черні В. Барвінський вбачав джерело: - художніх знахідок, які мали бути перенесені в концертні етюди Ф. Шопена, Ф. Ліста; - поліфонічних звучань на шляху до удосконалення поліфонічного слуху, його застосування в багатоголосній поліфонічній фактурі Й. Баха; 2) гідну увагу приділяв удосконаленню педальної техніки для подальшого її використання в музиці різних стилів і жанрів); 3) використовував методи вільного руху всієї руки засобом застосування гнучкості зап'ястка, не послабляючи пальців, додаючи свободу рухів виконавця; 4) пропонував засвоєння музичного матеріалу, спираючись на визначення стилістичних особливостей відповідного творчого спрямування; 5) вважав значним засобом розкриття змісту твору врахування інтонаційної природи його звучання, логіки розгортання в певному метро-ритмі; 6) турбувався про якість звуку, ведення мелодичної лінії, привертаючи слухову увагу піаністів до кожної її появи, будь-то наспівна романтична головна тема з гармонічним супроводом чи мелодика басів, інакше кажучи, в усіх музичних жанрах і формах він дотримувався, так званої, „мелодичної“ ідеї.

Підсумовуючи сказане, представляємо тип наслідування традиційних принципів цього видатного педагога як свідоме традиційне наслідування принципів декількох лідерів (окремого лідера) фортепіанних шкіл Польщі та України з елементами власної трансформації.

Доречно додати, що на педагогічних принципах В. Барвінського розкривали свій майбутній музично-педагогічний потенціал багато піаністів-педагогів, його учнів, серед яких Д. Гординська-Каранович, Н. Кашкадамова; Г. Клим, М. Колесса, І. Крих, О. Криштальський, О. Процишин, Р. Савицький, О. Созанська та інші, які стали переконаними продовжувачами ідей свого педагога, лідера власної фортепіанної школи. Указані музиканти безпосередньо або опосередковано стали продовжувачами музичної школи польських музикантів. Досліджуючи генеалогічне дерево українських музикантів, відмітимо музично-педагогічну залежність їх від польських музичних діячів, а саме: Ф. Шопена, К. Мікулі.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Польсько-український

історичний контекст загальної та професійної музичної освіти проявляється у винайденні схожих шляхів розвитку та взаємовпливу музичних шкіл Польщі та України (як приклад, фортепіанної), у діяльності їх фундаторів. Цікавим та плідним проявом такого взаємовпливу, особливо яскравим продовженням стала фортепіанна школа В. Барвінського. Важливим та плідним шляхом взаємозв'язку art-педагогіки наших країн є розвиток змісту загальної музичної освіти молоді.

Перспективи подальшого поглиблення та розширення польсько-українських зв'язків лежать не лише у площині спільної музично-просвітницької, педагогічної, методичної, а й дослідної діяльності сталих та молодих науковців у галузі музично-педагогічної науки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури: статті та матеріали / ред.-упоряд. О. Смоляк. – Тернопіль: Астон, 2003. – 192 с.
2. Гуральник Н. П. Українська фортепіанна школа ХХ століття в контексті музичної педагогіки : історико-методологічні та теоретико-технологічні аспекти / Наталія Павлівна Гуральник. – Київ : НПУ, 2007. – 460 с.
3. Гуральник Наталія Павлівна. Развитие украинской фортепианной школы в ХХ ст. Музыкально-просветительские традиции и методические ориентиры Art Inter Culturas: Akademia Pomorska w Slupsku [pod red. Naukowa Jaroslava Chachinskiego]. – Slupsk, 2013. – № 2. – s. 203. – S. 43–59.
4. В. Д. Ст. (Ільницький В.) Листи артистичні. – Зоря. – 1880. – Ч.5. – С. 73.
5. Кашкадамова Н. До питання про риси школи у фортепіанній культурі Львова : матеріали І конференції асоціації піаністів педагогів України : Фортепіанна культура України : історія і сучасність. 13–16 грудня 1992 р. – К.-Х., 1993. – С. 60–69.
6. Natalia Guralnik. The piano-school in music education : determinants, traditions and their rebirth / Studia artystyczne. Edukacja muzyczna wobec wyzwan XXI wieku. – Wyd-wo UH-PJK. – Kielce, 2008. – S. 257 – 264.
7. Ніколаї Г. Ю. Музично-педагогічна освіта в Польщі : історія та сучасність : [монографія] / Галина Юріївна Ніколаї. – СумДПУ ім. А. С. Макаренка, Суми, 2007. – 396 с.
8. Растрігіна А. М. Розвиток теорії вільного виховання у вітчизняній та зарубіжній педагогіці кінця ХІХ – першої половини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття вченого звання доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки»/ Растрігіна Алла Миколаївна; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – 41 с.
9. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : [підручник]/ Володимир Черкасов. – Кировоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.

REFERECES

1. *Vasyl Barvynskiy v konteksti yevropeiskoi muzychnoi kul'tury : statti ta materialy / red.-uporiad. O. Smoliak* (2003) [Vasyl Barvynskiy in the context of European music culture : articles and materials / ed.-oder O. Smoliak]. – Ternopil : Aston.
2. Guralnyk, N. P. (2007) *Ukrainska fortepianna shkola XX stolittia v konteksti muzychnoi pedagogiky : istoriiko-metodologichni ta teoretyko-technologichni aspekty*. [Ukraine piano school XX century in context music pedagogic : history-methodology and theoretic-technological aspects]. – Kyiv : NPU.
3. Guralnyk Natalia Pavlivna (2013). *Razvitie ukrainskoi fortepiannoi shkoly v XX st. Muzykalno-prosvetitel'skie traditsii i metodicheskie orientiry / Art Inter Culturas : Akademia Pomorska w Slupsku* [pod red. Naukowa Jaroslava Chachinskiego]. – Slupsk., – № 2, 43– 59.
4. V. D. St. (Ilnitskii V.) (1880). *lysty artystychni* [Arts letters]. – Zoria. – Ч.5, 73.
5. Kashkadamova, N. (1993). *Do pytannia pro rysni shkoly u fortepiannii culture Lvova : materialy I konferentsii asotsiatsii pianistiv pedagogiv Ukrainy : Fortepianna kultura Ukrainy : istoriia i suchasnist*. [To question about different schools in Lvov piano culture : materials First piano pedagogic Ukrainian association conference: Ukraine Piano culture : history and contemporary]. – Kyiv.
6. Natalia Guralnik (2008). *The piano-school in music education : determinants, traditions and their rebirth. / Studia artystyczne. Edukacja muzyczna wobec wyzwan XXI wieku. – Wyd-wo UH-PJK. – Kielce.*
7. Nikolai, G. Yu. (2007). *Muzychno-pedagogichna osvita v Polshchi : istoriia ta suchasnist* : [monografiia] [Music and pedagogic education in Poland : history and contemporary]. – SumDPU im. A. S. Makarenra, Sumy.
8. Rastrygina, A. M. (2004). *Rozvytok teorii vilnogo vykhovannia u vitchyzniani ta zarubizhnii*

pedagogitsi kintsia XIX – pershoi polovyny XX stolittia : avtoref. dys. na zdobuttia vchenogo zvanntia doktora ped. Nayk : spets. 13.00.01 «Zagalna pedagogika ta istoriia pedagogiky» [Development theory of freedom upbringing in native and foreign pedagogic end XIX – first half XX century : self abstract dis. on Doctor Ped. Science: spec. 13.00.01 «General Pedagogics and History of Pedagogics»]. – Taras Shevchenko Nacional University. – Kyiv.

9. Cherkasov, V. F. (2014). *Teoriia ta metodyka musychmoi osvity* : [pidruchnyk] [Theory and methodic of music education. Text-book]. – Kirovograd : RVV KDPU by name V. Vynnychenko.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гуральник Наталія Павлівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: музично-педагогічна освіта, фортепіанне навчання, історико-методичні основи розвитку фортепіанних шкіл, становлення конкурентно спроможного фахівця в музично-освітній галузі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HURALNYK Nataliia Pavlivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy of Art and Pianoforte Performance, Anatolii Avdiievskiy Arts Faculty, National M. P. Drahomanov Pedagogical University.

Circle of scientific interests: music and pedagogical education; pianoforte education/teaching; historical and methodological basics of pianoforte schools development; genesis of competitive experts within musical and educational domain.

Дата надходження рукопису 16. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор А. М. Растрюгіна

УДК. 378.147.091.3 : 796.093.61/.62

БУР'ЯНОВАТИЙ Олександр Миколайович – викладач кафедри фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури ЦДПУ імені Володимира Винниченка e-mail: shurik-b1976@meta.ua
КОВАЛЬОВА Юлія Анатоліївна – старший викладач кафедри фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури ЦДПУ імені Володимира Винниченка e-mail: YuliyaKovalyova@ukr.net

ФОРМУВАННЯ РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ І КУРСУ НЕСПЕЦІАЛЬНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ У ВІДЦІЛЕННІ ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНОГО БАГАТОБОРСТВА У ГРУПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Етап початкової спортивної підготовки зумовлює необхідність

вірно та ефективно організувати заняття з фізичного виховання зі студентами. Фахівці підкреслюють, що на цьому етапі необхідно